

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep
0030 OSLO

Deres ref.:
Saksbehandler: Lisa Førde Refsnes
Direkte telefon:
Vår ref.: 14/247-39
Dato: 22.04.2014

Høringsuttalelse fra Pasient- og brukerombudet til Helse- og omsorgsdepartementets høringsnotat: Hjemmel til å gi forskrifter om reservasjonsmulighet for fastleger og rett til å skifte fastlege ved reservasjon.

Pasient- og brukerombudenes formål er lovfestet i Pasient- og brukerrettighetsloven (pbrl.) § 8-1: «Pasient- og brukerombudet skal arbeide for å ivareta pasientens og brukerens behov, interesser og rettssikkerhet overfor den statlige spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgstjenesten, og for å bedre kvaliteten i disse tjenestene.»

Det er presisert fra lovgiver at ordningen med pasient- og brukerombud skal komme de «tause» brukergruppene til gode, ved at ombudene skal være et talerør for de gruppene som ofte har vanskeligheter med å ivareta egne interesser. Pasient- og brukerombudene behandlet på landsbasis i 2013 samlet 14 433 saker. Organisasjonen har solid kunnskap om hva som er viktig i helsetjenesten for pasienter, brukere og pårørende.

Selvbestemt abort innen uke 12 er en lovfestet pasientrettighet i Norge. Det er på det rene at det pr. i dag ikke er lovfestet en mulighet for fastleger til å reservere seg mot å utføre enkeltoppgaver som følger av fastlegenes listeansvar.

Spørsmålet for Pasient- og brukerombudene er om de foreslåtte lovendringer ivaretar interessene og rettssikkerheten til gravide kvinner som ønsker abort, og om de foreslåtte lovforslag bidrar til bedre kvalitet på helsehjelpen disse kvinnene skal få hos fastlegen, jf. vårt mandat i pbrl. § 8-1.

1. Bør det lovfestes en reservasjonsrett/ mulighet for fastleger til å reservere seg mot en oppgave som følger fastlegens listeansvar – å henvise en gravid kvinne til spesialisthelsetjenesten for gjennomføring av abort?

Det følger av Ot-prp.nr 99 (1998-99) at formålet med fastlegereformen var å «bedre kvaliteten i allmennlegetjenesten ved at alle som ønsker det, skal kunne få en fast allmennlege å forholde seg til. Fastlegeordningen skal gi befolkningen større trygghet gjennom bedre tilgjengelighet til allmennlegetjenesten. Reformen skal bidra til kontinuitet i lege-pasientforhold.»

Vi mener en lovfesting av at fastleger skal få mulighet til å reservere seg mot å utføre en oppgave er i strid med hovedformålet bak fastlegereformen. En reservasjonspraksis kan medføre utrygghet hos den gravide kvinnen som oppsøker fastlege for henvisning til abort. Det bidrar til stigmatisering av denne pasientgruppen. Det vil føre til dårligere kontinuitet i lege-pasientforholdet ved at kvinnen må

gå til en annen lege for å få sine pasientrettigheter oppfylt, og dårligere tilgjengelighet til allmennlegetjenesten for gravide kvinner som ønsker abort enn for andre pasientgrupper.

Helsetilsynet har i vedtak i tilsynssak av 2.11.2010 kommet med uttaler om hvilke krav som stilles til helsepersonells kommunikasjon med pasienter: **«I kravet til omsorgsfull hjelp i helsepersonelloven § 4 ligger blant annet at en som helsepersonell skal møte og behandle pasienter med respekt og empati og ivareta deres verdighet og integritet. Helsepersonell har et selvstendig ansvar for å opptre profesjonelt i pasientrelasjoner og god kommunikasjon med pasienter er en vesentlig del av det å drive legevirksomhet. Vi understreker at et behandlingsforhold er asymmetrisk, hvor helsepersonellet som skal hjelpe får en maktposisjon overfor pasienten som trenger deres hjelp. Dette gir helsepersonellet et spesielt ansvar for å etablere en kommunikasjon som gir grunnlag for tillit og trygghet i behandlingsforholdet.»**

I en situasjon der en kvinne er blitt gravid og vurderer eller har bestemt seg for å ta abort, er samtalen med fastlegen av stor betydning. Fastlegen skal være det helsepersonellet som kjenner kvinnen og kan være en person som hun kan drøfte den situasjonen hun er i med, som uønsket gravid. Dette er viktig for det videre samarbeidet med fastlegen, men det kan også ha betydning for selve avgjørelsen om svangerskapsavbrudd. Særsilt gjelder det for de kvinnene som er usikker på sin avgjørelse. En kan vanskelig se at en fastlege yter sin pasient omsorgsfull hjelp etter helsepersonelloven § 4 ved å nekte å samtale med kvinnen eller å respektere hennes valg om å benytte seg av en lovfestet pasientrettighet.

Høringsnotatet til Helse- og omsorgsdepartementet fokuserer på hvordan man praktisk skal løse situasjonen den ene dagen en kvinne oppsøker allmennlegetjenesten for å bli henvist videre til abort. Her legges det opp til omveier for pasienten. Det er også vist til at pasienten skal kunne kontakte spesialisthelsetjenesten direkte og ikke trenger henvisning fra fastlege.

Pasient- og brukerombudene vil presisere at spørsmålet om reservasjon må sees i et bredere perspektiv. Vi er bekymret for hva en slik lovfestet rett til å nekte helsehjelp til en pasient i en antatt sårbar situasjon kan medføre for pasientens forhold til allmennlegetjenesten og fastleger som helhet. God kommunikasjon mellom fastlege og pasient er avgjørende for å få til god pasientbehandling. Dette er også avgjørende for samarbeidet mellom pasient - fastlege etter svangerskapsavbruddet. Dersom fastleger får lovfestet anledning til å frita seg fra å ha noe med en kvinne som ønsker abort å gjøre setter dette tilliten til og samarbeidet med allmennlegetjenesten på stor prøve i det videre pasientforholdet.

Fastlegens nekting kan medføre en betydelig merbelastning for kvinnen. Denne erfaringen kan også medføre at kvinnen i ettertid av aborten vegrer seg og føler det belastende å ta opp enkelte temaer med allmennlegetjenesten, også om hun i ettertid skifter til ny fastlege. Dette kan være spørsmål om underlivsplager, gynekologiske undersøkelser, prevensjonsveiledning, familieplanlegging, eller spørsmål om helsehjelp for evt depresjoner eller psykiske plager i etterkant av aborten. Dersom kvinnen ikke klarer å kommunisere godt med en fastlege om disse tema i etterkant av en abort kan dette medføre dårligere medisinsk hjelp, og/ eller at eventuell sykdom ikke blir avdekket hos pasienten.

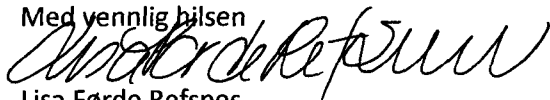
Pasient- og brukerombudene er på denne bakgrunn i mot forslaget om å lovfeste reservasjonsmulighet for fastleger.

2. Tilsier få klager på fastleger som nekter å henvise til abort at kvinner ikke oppfatter slik nekting som problematisk?

Pasient- og brukerombudene har merket seg at vår organisasjon ofte blir brukt som argument for en reservasjonsrett i det offentlige ordskiftet. Som støtte til reservasjonsrett vises det ofte til at Pasient- og brukerombudene ikke har mottatt mange klager fra kvinner som har opplevd å bli nektet henvisning til abort. Dette brukes som argument for at reservasjon ikke utgjør et reelt problem for de kvinnene det rammer. Vi vil derfor særlig knytte noen merknader til dette.

Pasient- og brukerombudene erfarer at det oppleves vanskelig for svært mange å stille kritiske spørsmål og klage på kommunale helse- og omsorgstjenester. Vi tror at hovedårsaken er at dette er tjenester som er tett på pasientene. Allmennlegetjenesten og det lokale legekantoret er noe kvinnen må forholde seg til regelmessig i livet. Mange som tar kontakt med Pasient- og brukerombudene forteller at de ikke vil klage på kommunal- helse og omsorgstjeneste fordi de er redde for represalier fra det påklagede helsepersonell i form av dårligere behandling og stempel som «vanskelige pasienter / pårørende». Å klage på fastlegen fordi legen ikke vil ha noe med behandlingen av pasienten å gjøre i den situasjonen hun er i, kan derfor være svært krevende. I tillegg kommer at pasientens vurdering og avgjørelse om abort er en av de vanskeligste en kvinne kan komme opp i, og vil for noen være forbundet med skamfølelse og nederlag. Dette gjør også til at kvinner kan kvie seg på å dele en ubehagelig episode hos fastlegen med andre.

Med vennlig hilsen

Lisa Førde Refsnes

Pasient- og brukarombod i Sogn og Fjordane

Vigdis Mariedatter Graff

Pasient- og brukerombud i Telemark

På vegner av:

Pasient- og brukerombudet i Akershus

Pasient- og brukerombudet i Buskerud

Pasient- og brukerombudet i Møre og Romsdal

Pasient- og brukerombudet i Vestfold

Pasient- og brukerombudet i Hordaland

Pasient- og brukerombudet i Østfold

Pasient- og brukerombudet i Aust- Agder

Pasient- og brukerombudet i Sør Trøndelag

Pasient- og brukerombudet i Nord Trøndelag

Pasient- og brukerombudet i Troms

Pasient- og brukerombudet i Nordland

Pasient- og brukerombudet i Rogaland

Helse-, sosial- og eldreombudet i Oslo.